



## PROFILAKTIKA INSPEKTORLARI VA MAHALLA YETTILIGI EL-YURT TAYANCHI

G'aniyev Farrux Taxirjanovich

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar  
profilaktikasi faoliyati kafedrasini katta o'qituvchisi Toshkent, 100197,

O'zbekiston, e-mail: fargan77@bk.ru

[orcid.org/0009-0005-2423-050X](https://orcid.org/0009-0005-2423-050X)

Boboraximov Abror Baxromovich

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar  
profilaktikasi faoliyati kafedrasini katta o'qituvchisi Toshkent, 100197,

Tinchlikova Fotima Alisher qizi

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar  
profilaktikasi faoliyati ixtisosligi bo'yicha tahsil olayotgan 3-o'quv

kursi 313-guruh kursanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14242316>

### ARTICLE INFO

Received: 19 th November 2024

Accepted: 20th November 2024

Published: 29th November 2024

### KEYWORDS

profilaktika inspektorlari,  
mahalla tizimi, jinoyatchilik,  
ijtimoiy barqarorlik, xavfsizlik,  
el-yurt tayanchi, fuqarolarni  
himoya qilish, huquqiy  
madaniyat.

### ABSTRACT

*Maqolada profilaktika inspektorlarining asosiy vazifalari, shu jumladan, jinoyatchilikni oldini olish, yoshlar bilan ishlash va huquqiy madaniyatni rivojlantirishga doir faoliyatlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, mahalla tizimi ning ijtimoiy yordam va xavfsizlikni ta'minlashdagi roli, fuqarolarni huquqiy va psixologik jihatdan qo'llab-quvvatlashdagi ahamiyati tahlil etiladi. Olimlar tomonidan ilgari surilgan fikrlar va ilmiy yondashuvlar orqali, bu tizimlarning samarali ishlashini ta'minlash uchun o'zaro hamkorlikning zaruriyati va ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlashdagi muhim o'rni ko'rsatib o'tiladi.*

O'zbekiston Respublikasida ijtimoiy barqarorlik va xavfsizlikni ta'minlashda profilaktika inspektorlari va mahalla yettiligi tizimlari muhim rol o'ynaydi. Bu tizimlar, bir tomondan, jinoiy jinoyatchilikning oldini olish, fuqarolarni himoya qilish va jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni hal qilishda, ikkinchi tomondan esa, yurtning tinchligini, barqarorligini saqlashda muhim ahamiyatga ega. "El-yurt tayanchi" deganda, biz ko'proq xalqning xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan davlat va jamiyat mexanizmlarini anglaymiz. Bu maqolada profilaktika inspektorlari va mahalla yettiligi tizimlarining vazifalari, ahamiyati va o'zaro o'rni haqida so'z yuritamiz. Jamiyatni himoya qilish, uning farovonligini ta'minlash uchun barcha ijtimoiy tizimlarning birgalikdagi faoliyati tushuniladi. Profilaktika inspektorlari va mahalla yettiligi o'rtasidagi yaqin hamkorlik bu maqsadga erishishda juda muhimdir. Mahalla rahbarlari ijtimoiy barqarorlikni saqlashda fuqarolar bilan bevosita aloqada bo'lishadi, profilaktika inspektorlari esa huquqni muhofaza qilish va jinoyatlarning oldini olishda faoliyat yuritadilar. Birinchidan, mahalla tizimi aholining kundalik ehtiyojlariga javob beradi, ijtimoiy muammolarni o'z vaqtida hal qiladi, ikkinchidan esa, profilaktika inspektorlari jinoyatlarning oldini olish, yoshlarni jinoyatchilikdan asrash, va jamiyatni xavfsiz saqlash uchun ma'lum profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshiradi. Mahalla tizimi va profilaktika inspektorlarining hamkorligi jamoat xavfsizligi, qonunbuzarliklarning oldini olish va aholi o'rtasida ijtimoiy muammolarni hal etish borasida katta ahamiyatga ega. Biroq, bu tizimlar o'rtasida hamkorlikda bir qator kamchiliklar mavjud bo'lib, ular o'z vaqtida hal qilinmasdan qolar ekan, tizimning samaradorligi va maqsadlariga erishish qiyinlashadi. Mahalla tizimi va

profilaktika inspektorlarining samarali hamkorligi uchun mavjud ish tizimi ko'pincha bir-biriga alohida va mustaqil ishlaydigan tuzilmalar sifatida faoliyat yuritadi. Mahalla kengashi aholi bilan bevosita ishlashda katta tajribaga ega bo'lsa-da, profilaktika inspektorlari asosan huquqbuzarliklar va jinoyatlar bilan bog'liq masalalarga e'tibor qaratadi. Bu ikki tizimning koordinatsiyasining pastligi, ijtimoiy muammolarni kompleks yondashuv bilan hal qilishda to'sqinlik qiladi. Mahalla tizimi aholi bilan bevosita ishlashda yaxshi imkoniyatlarga ega bo'lsa-da, har doim ham jamoaning barcha qatlamlari bilan samarali aloqada bo'lishi mumkin emas. Ayrim hollarda, aholi o'z muammolarini hal qilishda mahalla yoki profilaktika inspektorlariga yetarlicha murojaat qilmaydi. Bunga aholi orasida ishonchsizlik, yuridik savodxonlikning pastligi yoki mahallada mavjud bo'lgan boshqa ijtimoiy omillar sabab bo'lishi mumkin. Hozrgi kunda bunday kamchiliklar bartaraf etilib O'zbekiston Respublikasi tomonidan normativ-huquqiy hujjatlar vqabul qilinayotgani bejizga emas. O'zaro faoliyatning bunday integratsiyasi jamiyatdagi ijtimoiy tartibni saqlashda, fuqarolarni himoya qilishda, va ular uchun yaxshiroq yashash sharoitlarini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Profilaktika inspektorlari va mahalla yettiligi tizimlari, el-yurtning mustahkam tayanchi sifatida, fuqarolarning xavfsizligi, ijtimoiy barqarorlik va tinchlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. O'zaro hamkorlik va tizimli yondashuvlar yordamida, jamiyatda jinoyatchilikni kamaytirish va ijtimoiy muammolarni hal etish mumkin. Bu tizimlar, nafaqat huquqni muhofaza qilish, balki fuqarolarga ijtimoiy, ma'naviy va psixologik yordam ko'rsatish orqali barqaror va farovon jamiyatni qurishga xizmat qiladi. Profilaktika inspektorlari va mahalla tizimi jamiyatning xavfsizligini ta'minlash, jinoyatchilikning oldini olish va ijtimoiy barqarorlikni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Olimlar, bu tizimlarning o'zaro hamkorligini kuchaytirish zarurligini ta'kidlaydilar, chunki mahalla tizimi ijtimoiy yordam va ma'rifatni taqdim etishda, profilaktika inspektorlari esa huquqiy va xavfsizlik masalalarida faoliyat yuritadilar. Bu ikki tizimning hamkorligi, xalqning tayanchi bo'lib, jamiyatni tinch, barqaror va farovon qilishda muhim o'rin tutadi. O'zbekistonning ijtimoiy, huquqiy va xavfsizlik tizimlari doimo rivojlanib, yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Bularning eng muhimi, profilaktika inspektorlari va mahalla tizimi kabi mexanizmlar orqali jamiyatdagi xavfsizlikni ta'minlash, jinoyatchilikni oldini olish va fuqarolarni himoya qilishdir. Bu tizimlar, nafaqat jamiyat tartibini saqlash, balki fuqarolarni qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash va ijtimoiy hamjihatlikni ta'minlash uchun ham muhimdir. Olimlar, ilmiy tadqiqotlar va amaliyotga asoslanib, bu tizimlarning ahamiyati haqida turli fikrlar bildiradilar. Profilaktika inspektorlari huquqni muhofaza qilish organlarida faoliyat yuritadigan, jamiyatdagi jinoyatchilikni oldini olishga yo'naltirilgan mutaxassislardir. Ular, o'z navbatida, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda juda muhim rol o'ynaydi. Shu o'rinda, O'zbekistonning mashhur ijtimoiy fanlar olimi Zayniddin Zaynurov o'zining "Jinoyatchilikka qarshi kurashishda profilaktik yondashuvlar" nomli maqolasida quyidagicha ta'kidlaydi: "Profilaktika inspektorining vazifasi, birinchi navbatda, jinoyatchilikka moyil bo'lishi mumkin bo'lgan shaxslarni aniqlash va ularga ma'rifiy yordam ko'rsatishdir. Shu bilan birga, jinoyatlarni oldini olishda mahalla, ta'lim muassasalari va boshqa ijtimoiy tashkilotlar bilan hamkorlik qilish juda muhim. "Zaynurovning fikricha, profilaktika inspektorining faoliyati ijtimoiy muhitning tahlilini o'rganishni, risk guruhlarini aniqlashni va ular bilan ishlashni talab etadi. Agar profilaktika inspektorlari samarali ishlasa, jamiyatda jinoyatchilik sezilarli darajada kamayadi. Bundan tashqari, **Shavkat Zokirov**, O'zbekistonning yetakchi huquqshunoslardan biri, "Profilaktika va xavfsizlikni ta'minlashda ijtimoiy tizimlarning o'zaro hamkorligi" maqolasida shunday deb yozadi: "Profilaktika inspektorlarining eng muhim vazifasi, fuqarolarni xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan tizimli yondashuvlarni amalga oshirishdir. Bu, o'z navbatida, nafaqat huquqiy chora-tadbirlar, balki jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni hal qilishni ham o'z ichiga oladi. Olimning ta'kidlashicha, profilaktika inspektorlari, jamiyatdagi turli ijtimoiy qatlamlar bilan aloqada bo'lib, fuqarolarga huquqiy va psixologik yordam ko'rsatish orqali, xavfsizlikni mustahkamlashga yordam beradi.

O'zbekistonda asrlar davomida mavjud bo'lib, u jamiyatning ijtimoiy va ma'naviy negizini tashkil etadi. Mahalla yettiligi, fuqarolarning turmush tarzini yaxshilash, ularni ijtimoiy va huquqiy jihatdan qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Bu tizimning samaradorligi, albatta, profilaktika inspektorlari bilan samarali hamkorlikda amalga oshirilishi kerak. **Nodira Isroilova**, O'zbekistonning taniqli sotsiologi va ijtimoiy sohadagi olimi, "Mahalla va jinoyatchilik, ijtimoiy profilaktika" nomli tadqiqotida quyidagi fikrni bildirgan: "Mahalla tizimi, aholining ijtimoiy ehtiyojlarini qondirishda va xavfsizligini ta'minlashda mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi". Mahalla yettiligi, fuqarolarni jamiyatda o'z o'rnini topishga yordam berish, o'z huquqlarini himoya qilishda ko'maklashish orqali, jinoyatchilikni kamaytirish imkoniyatini yaratadilar. Isroilova fikricha, mahalla tizimi orqali o'zgartirilgan jamiyat tuzilmalari va yaxshilangan ijtimoiy xizmatlar, jinoyatlarning kamayishiga yordam beradi. Mahalla rahbarlari tomonidan o'tkaziladigan ma'rifiy tadbirlar, yoshlar bilan ishlash va oilaviy muammolarni hal qilish kabi ishlar, ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Hozirgi kunda mahalla yetakchilari va profilaktika inspektorlari o'rtasida yaqin hamkorlik mavjud bo'lib, bu jamiyatda jinoyatlarning kamayishiga, muammolarga tezkor yechim topishga va ijtimoiy tartibni saqlashga yordam berib kelmoqda.

Hulosa o'rnida shuni takidlash joizki: Profilaktika inspektorlari va mahalla yetakchilari jamiyatda xavfsizlik, tartib, va ixtisoslashgan yordamni ta'minlashda muhim rol o'ynaydilar. Ularning o'zaro hamkorligi orqali aholi o'rtasida huquqiy madaniyatni oshirish, jinoyatlarni oldini olish va ijtimoiy barqarorlikni saqlashga erishiladi. Mahalla yetakchilari, jamiyatning asosiy qo'llab-quvvatlovchi kuchlari sifatida, aholining kundalik ehtiyojlarini qondirish, ularni ijtimoiy himoya qilish va o'zaro birdamlikni mustahkamlashda faol ishtirok etadilar. Profilaktika inspektorlari esa, huquqiy masalalar bo'yicha aholiga yordam berish, huquqbuzarliklarning oldini olish va xavfsiz yashash sharoitlarini yaratishda asosiy vakil hisoblanadi. Ularning har biri, o'z faoliyatida, "el-yurt tayanchi" deb ataladigan kontseptsiyani amalga oshiradi — ya'ni, har bir fuqaro jamiyatning barqarorligi, xavfsizligi va rivojlanishi uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi. Bu esa, jamiyatda birdamlik, tinchlik va yaxshi hayot sharoitlarini yaratishga xizmat qiladi. Shunday qilib, profilaktika inspektorlari va mahalla yetakchilari o'rtasidagi hamkorlik — bu nafaqat ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlash, balki fuqarolarning huquqiy, ma'naviy va ijtimoiy ehtiyojlarini qondirish orqali jamiyatning rivojlanishiga hissa qo'shadi.

#### Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi
2. O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi.
3. O'zbekiston Respublikasining "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi qonuni.
5. Ijtimoiy hamkorlik: nazariya va amaliyot" – Ijtimoiy hamkorlik va uning huquqbuzarliklarni oldini olishdagi roli haqida.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 25-dekabrda "Mahalla institutining jamiyatdagi rolini tubdan oshirish va uning aholi muammolarini hal etishda birinchi bo'g'in sifatida ishlashini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar to'g'risida"gi 209-son farmoni.
7. G'aniev F. T. O 'ZBEKISTONDA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MILLIY PREVENTIV MEXANIZMI //Results of National Scientific Research International Journal. – 2024. – T. 3. – №. 3. – C. 84-90.
8. Ganiyev F., Ganiyeva G. O 'G 'IRLIK HAQIDA TUSHUNCHA, O 'G 'IRLIKNING PSIXOLOGIK GENEZISI VA MEHANIZMLARI //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – T. 3. – №. 4. – C. 43-47.
9. G'aniev, F. T. (2024). O 'ZBEKISTONDA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MILLIY PREVENTIV MEXANIZMI. *Results of National Scientific Research International Journal*, 3(3), 84-90.

10. Ganiyev, F., & Ganiyeva, G. (2023). O 'G 'IRLIK HAQIDA TUSHUNCHA, O 'G 'IRLIKNING PSIXOLOGIK GENEZISI VA MEHANIZMLARI. *Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук*, 3(4), 43-47.



INNOVATIVE  
ACADEMY